

PO
WER
&
PAS
SIE

Shirin strijdt voor huwelijkse vrijheid en gelijkheid

‘IK VOLG MIJN INTUÏTIE EN MIJN HART’

Shirin Musa (37) werd jarenlang gekleineerd door haar man en haar schoonfamilie. Ze was de eerste Nederlandse moslima die een religieuze scheiding afdwong via de rechter. Met haar stichting Femmes For Freedom strijdt ze tegen huwelijkse gevangenschap, zodat andere vrouwen dit lot bespaard blijft.

Tekst: **Chantal Dute**
Fotografie: **Yvonne Palsgraaf**

Femmes For Freedom streeft naar huwelijkse vrijheid en gelijkheid tussen vrouwen en mannen. Is dat nodig in Nederland?

Op papier is het niet nodig, want we hebben allemaal gelijke rechten. Maar de praktijk is helaas anders, met name voor meisjes uit niet-westerse, streng orthodox-christelijke, joodse of hindoeïstische culturen. In die gemeenschappen moet alles binnen het huwelijk gebeuren. Meisjes mogen geen vriendjes hebben, ze moeten eerst trouwen. Ouders willen het beste voor hun kind en kiezen daarom de partner uit. Veel vrouwen trouwen via een gearrangeerd of gedwongen huwelijk. Eenmaal getrouwd durven ze hun man vaak niet te verlaten, ook al worden ze mishandeld en vernederd. Omdat ze geen ervaring hebben met mannen, weten ze niet wat wel en niet hoort. Als de echtgenoot op een bepaalde manier seks wil hebben, durven ze niet te weigeren. Echtscheidingen zijn een taboe, zeker als ouders de partner hebben uitgekozen. Als ze de stap wel durven zetten, worden ze vaak tegengewerkt door hun omgeving, familie of echtgenoot.

In Nederland kan iedereen toch scheiden, ook als de partner protesteert?

De echtscheiding voor de Nederlandse wet levert zelden problemen op, maar we leven in een internationale wereld met internationale huwelijken en verschillende nationaliteiten. Niet-westerse vrouwen trouwen niet alleen voor de Nederlandse wet, maar ook voor bijvoorbeeld de Egyptische of Pakistaanse. Dat geldt ook voor autochtone vrouwen die met een niet-westerse man trouwen. Als ze willen scheiden, zijn ze afhankelijk van hun man en moeten ze naar het desbetreffende land om te procederen, omdat niet-westerse landen een uitspraak van de Nederlandse rechter niet erkennen. In Nederland hebben mannen en vrouwen gelijke rechten, maar dat is niet overal zo. Dan is er ook nog ▶

‘Ik zie vrouwen liever levend gescheiden, dan dat ze door hun man van de negende verdieping gegooid worden’

het religieus huwelijk, gesloten in de kerk of moskee. Soms weigeren mannen religieus te scheiden. Dan zijn vrouwen dus wel gescheiden voor de Nederlandse wet, maar in het land van herkomst of voor de imam zijn ze nog getrouwd. Dat noemen we huwelijkse gevangenschap.

Wat zijn de gevolgen voor deze gevangen vrouwen?

Als moslimvrouwen religieus niet gescheiden zijn en een nieuwe relatie beginnen, worden ze als overspelige vrouw gezien. Dat heeft strafrechtelijke gevolgen in het land van herkomst en daardoor wordt het gevaarlijk. Als de ex-man of schoonfamilie aangifte doet, kan ze daar opgepakt worden. Er zijn landen waar vrouwen wegens overspel ter dood veroordeeld worden. Ook in Nederland heeft huwelijkse gevangenschap vergaande gevolgen. Mannen plegen of dreigen met polygamie, geweld of mishandeling, of ze ontvoeren de kinderen. Soms eisen ze de vrouw seksueel op. De omgeving kan de vrouw sociaal uitsluiten en de familie kan geweld plegen omdat de vrouw de familie-eer geschonden heeft.

Welke motieven hebben mannen om niet mee te werken aan een scheiding?

Dat kunnen ordinaire vechtscheidingsmotieven zijn, zoals kinderen, bezit, geld, de inboedel. Hij kan ook uit zijn op wraak of zich in zijn eer aangetast voelen. Soms is het puur om de vrouw te treiteren. Vaak weet de vrouw niet wat de reden is.

Om hoeveel vrouwen gaat het?

Dat is niet bekend. Als vrouwen zich al melden bij de politie, wordt alles onder de noemer 'huiselijk geweld' geregistreerd. Er wordt niet gespecificeerd naar huwelijksdwang,

achterlating, huwelijkse gevangenschap of slavernij. Er zijn onderzoekers die het hebben over twee- tot driehonderd vrouwen per jaar in Amsterdam, maar dit betreft alleen importbruiden. Het totale aantal moet dus veel omvangrijker zijn.

Wat maakt het voor vrouwen zo moeilijk om hun man te verlaten?

De schaamte is groot. Vrouwen die dit overkomt, komen meestal uit collectieve culturen. Een gearrangeerd huwelijk is geen verbintenis tussen twee individuen, maar tussen twee families. Dat maakt het moeilijker om weg te gaan, omdat je met veel mensen en belangen rekening moet houden. De familiebanden staan op het spel. Voor importbruiden is het nog ingewikkelder. Ze hebben geen geld, spreken

de taal niet en kennen niemand behalve de familie van hun man. Juridisch gezien hebben ze minder rechten, omdat hun verblijfsvergunning gekoppeld is aan hun huwelijk. Dat maakt ze volledig afhankelijk van de man en de familie bij wie ze weg willen.

Wat doet Femmes For Freedom?

We staan vrouwen bij die in het huwelijk gevangen zijn. We bieden juridische hulp, er zijn praatgroepen voor lotgenoten en we organiseren activiteiten om te voorkomen dat ze zich eenzaam voelen. We doen ook onderzoek, want het is belangrijk om naast ervaringsverhalen ook feitelijke informatie te hebben. We hebben ook een politieke en maatschappelijke lobby. Op lokaal en landelijk niveau zijn we met politici in gesprek. We doen ook veel aan preventie. We geven voorlichting aan vrouwen in de verschillende gemeenschappen, maar ook aan professionals zoals de politie.

Kunnen jullie je niet beter op mannen richten?

Tot nu toe hebben we makkelijker toegang tot de vrouwengemeenschappen. Vergeet niet dat het niet alleen een mannenprobleem is. Een man wordt aangemoedigd door zijn moeder en zijn omgeving. En vrouwen doen elkaar ook extreem veel geweld aan. Het zijn de schoonmoeders die de vrouw als slavin behandelen en het zijn de moeders die hun dochters uithuwelijken. Als we uitgenodigd worden door een mannelijk gezelschap, gaan we daar zeker op in, maar dat is tot nu toe nog niet gebeurd. Ik heb meerdere keren moslimmannen uit de lokale politiek benaderd, maar ze houden het contact af. Ik wil het debat aangaan en mannen oproepen om hun verantwoordelijkheid te nemen, maar ze zijn niet gecharmeerd van mij. Het zijn woordvoerders van de samenleving, maar ze stellen zich niet open op. Dat vind ik jammer.

Ze zien jou liever gaan dan komen?

Ja. Mannen praten heel kwaad over mij. Ze zeggen dingen als: 'We moeten mevrouw Musa aanpakken. Zij deugt niet, ze moedigt vrouwen aan om weg te gaan bij hun man.' Dan denk ik: kom op, die vrouwen benaderen mij als ze in levensgevaar zijn. Ik help ze, omdat dat nodig is. Ik zie vrouwen liever le-

'Het is niet alleen een mannenprobleem. Vrouwen doen elkaar ook extreem veel geweld aan'

'Mannen zien mij vaak als een bedreiging, omdat ik opkom voor vrouwen. Maar ik ben niet bang, ik weet dat het slechts blaffende honden zijn'

vend gescheiden, dan dat ze bij hun man blijven en van de negende verdieping worden gegooid. Ik heb eens gezegd dat je als vrouw het recht hebt om te zoenen en verliefd te worden zonder dat je wordt afgemaakt. Mannen interpreteren dat als een oproep tot onzedelijkheid. Ze zien mij als een bedreiging, omdat ik voor vrouwen opkom.

Voel je je daardoor geïntimideerd?

Nee, ik vind het grimmig en ongemakkelijk, maar ik weet dat het blaffende honden zijn. Ik ben niet bang, ik heb al genoeg meegeemaakt. Mijn ex-man zei tegen mij dat hij mij wilde doden. Ik heb doodsangsten uitgestaan en daarom doet dit me denk ik weinig. Ik ben wel op mijn hoede. Ik heb de politie ingelicht, zodat ze op de hoogte zijn als ik bel. En ik doe voor niemand de deur open. Ik neem verschillende fietsroutes en heb altijd extra kleding bij me zodat ik me onherkenbaar kan kleden. Dat is nodig, want vrouwen zijn bang om met mij gezien te worden. Ik sta bekend als die Pakistaanse die vrouwen helpt hun man te verlaten. Als vrouwen met mij optrekken, weet hun omgeving dat er iets aan de hand is. Er zitten standaard een petje, een zonnebril en rode lippenstift in mijn tas.

Is dit de keerzijde van je werk?

Het is vervelend, maar ik neem het voor lief. Dit werk is te belangrijk. Er moet een eind komen aan huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap. Ik word er verdrietig van als ik hoor dat mannen mij haten, maar ik vind het vooral verdrietig voor de vrouwen die ik help. Ik wil niet dat zij in de problemen komen doordat ze met mij gezien worden.

Wanneer werd jij persoonlijk voor het eerst geconfronteerd met huwelijksdwang?

In mijn jeugd zag ik al verschillende voorbeelden van huwelijkse gevangenschap, bij vriendinnen van mijn moeder. Een van mijn beste vriendinnen werd uitgetrouwde op haar veertiende. Ik dacht: dit kan toch niet? Het is toch niet normaal dat we dit soort praktijken in de derde wereld vreselijk vinden en in Nederland toestaan?

Toch werd jij zelf ook een gevangen vrouw. Was je niet extra waakzaam door de voorbeelden uit je omgeving?

Jawel, ik trouwde op huwelijkse voorwaarden, zodat mijn man niet aan mijn geld en huis kon komen. Ik wist niet dat je ook kunt laten vastleggen dat een man moet meewerken aan een religieuze scheiding. Daar kwam ik pas achter toen ik zelf in huwelijkse gevangenschap leefde. Ik was daar destijds niet mee bezig. Ik trouwde uit vrije wil. Ik was verliefd en leefde op een roze wolk. Ik had nooit gedacht dat mijn man mij dit zou aandoen.

Wanneer ging het mis?

De ochtend na het grote huwelijksfeest. Mijn schoonvader schold mij uit en kleinde me. De manier waarop ik goedemorgen zei, deugde niet en mijn jurk werd afgekeurd. Ik moest huilen en kon niets uitbrengen. "Ik hoop dat je de rest van je leven tranen in je ogen zult hebben", kreeg ik te horen. Dat was erg heftig. Ik wist niet wat me overkwam en bood mijn excuses aan. Het werd alleen maar erger. Ik moest stoppen met mijn studie en het geld dat ik verdiende, moest ik afstaan aan zijn familie. Ik mocht geen contact hebben met familie en vrienden en hij kleinde en mishandelde mij. Hij was heel gewiekst. Soms tilde hij me op. Dan dacht ik: nu wordt het romantisch. Maar daarna liet hij me keihard op de grond vallen. Hij duwde me soms zo hard dat ik er een hersenschudding aan overhield.

Ik denk er niet graag aan terug. Het was heel verdrietig en eenzaam. Ik kreeg ook fysieke klachten. Ik kwam aan, kreeg ademhalingsproblemen, had last van benauwdheid en moest vaak overgeven. Ik heb astma overgehouden aan die periode.

Jullie zijn drie jaar getrouwd geweest. Waarom heeft het zo lang geduurd?

Ik schaamde me en was bang. Mijn man zei dat hij me iets zou aandoen als ik iemand inlichtte. Ik durfde niet terug te gaan naar mijn ouders, want zij wilden niet dat ik met deze man zou trouwen. ►

'Spijt heb ik zeker niet. Ik zal het nooit vergeten, maar ik leef in het heden en wil iets van mijn leven maken'

Ze hadden een slecht voorgevoel. Ik dacht dat dit mijn verdiende loon was. Ik had een heel laag zelfbeeld. Het is heel moeilijk om uit een situatie te stappen waarin je continu gekleineerd en bedreigd wordt. Bovendien wist ik niet beter. Als je nooit eerder een relatie hebt gehad, weet je niet wat je overkomt. Ik probeerde het gesprek met hem aan te gaan, maar het enige wat hij zei was dat ik gek was.

Wanneer beseft je dat dit niet was hoe het hoort?

Dat besef groeide langzaam. Op een gegeven moment stelde ik mezelf de vraag: wie was ik en wie ben ik nu? Ik was een getalenteerde en veelbelovende vrouw. Ik studeerde rechten, was maatschappelijk actief en stond midden in het leven. En moest je mij nu zien: ik had mijn studie niet afge maakt en had gezondheidsklachten. Nog even en ik ga kapot, dacht ik.

Zes maanden voordat we uit elkaar gingen, kwam ik voor het eerst voor mezelf op. Ik zei: "Ik pik geen kleineren meer. Ik ga weer vrienden maken en mijn leven vormgeven. Als je mij nog één keer iets durft aan te doen, stap ik naar de politie." Hierna zag ik een kentering. Uiteindelijk is hij uit zichzelf gegaan. Hij kwam uit Pakistan en was naar Nederland gekomen om te studeren. Dankzij mij had hij een verblijfsvergunning gekregen. Toen die in de pocket was, had hij mij niet meer nodig. We scheidten voor de Nederlandse wet, maar aan de religieuze scheiding wilde hij niet meewerken.

Wat betekende dit voor jou?

Ik werd door iedereen als zijn vrouw beschouwd, dus als ik een nieuwe relatie zou aangaan, was ik een overspelige vrouw. Mijn vrijheid en veiligheid waren niet ge-

waarborgd, want hij kon iedere dag op de stoep staan en claimen dat ik zijn vrouw was. Ik wilde dat daar een eind aan kwam, maar geen enkele imam kon mij helpen. Toen ben ik naar de rechter gestapt. Met succes: de rechter oordeelde dat mijn ex moest meewerken aan een religieuze scheiding, op straffe van een dwangsom. Toen was hij er als de kippen bij.

Hoe kijk je terug op dit vonnis?

Het was de mooiste dag van mijn leven. Ik moest huilen toen ik het hoorde. Er viel een last van mijn schouders. Letterlijk: tot die tijd had ik een soort chronische pijn in mijn lijf gehad en op dat moment voelde het alsof de pijn mijn lichaam verliet. Ik was enorm opgelucht. Het voelde als een overwinning en een bevrijding. Ik kon weer rustig slapen. Ik hoefde niet langer bang te zijn dat hij een kussen op mijn gezicht zou drukken. Ik durfde weer vooruit te kijken.

Hoe kijk je terug op je huwelijk? Verwijt je jezelf iets?

Nee, dingen gaan zoals ze gaan. Ik heb nergens spijt van. Ik was verliefd, ik wilde graag met hem trouwen. Toen we net uit elkaar waren, was ik heel boos, maar nu heeft het een plek gekregen. Ik zal het nooit vergeten, maar ik kijk nooit terug. Ik leef in het heden en wil iets van mijn leven maken. Ik wil mijn studie afmaken en me inzetten voor de goede zaak. Ik ben optimistisch. Ik denk dat mijn verleden ergens goed voor is geweest. Het heeft mij geleerd om trouw te zijn aan mezelf en mijn intuïtie en hart te volgen. Ik hoop dat ik met mijn ervaring en kennis iets voor andere vrouwen kan betekenen. Ik wil ze perspectief bieden en hun positie verbeteren.

Je wordt dagelijks geconfronteerd met de negatieve kant van mannen en het huwelijk. Geloof je nog in de liefde?

Ja, hoor. Ik zie ook veel goede voorbeelden. Mijn ouders zijn gelukkig getrouwd, net als veel vrienden. Maar mijn werk en natuurlijk ook mijn verleden hebben mijn ogen wel geopend. In mijn cultuur is het huwelijk een vertrekpunt, in de Nederlandse cultuur is het een eindpunt. Nederlanders wonen vaak eerst samen, zij weten wat ze kunnen verwachten. Ik had enkel theegedronken met mijn ex-man toen ik met hem trouwde. Dat is geen goede basis. Je moet elkaar goed kennen voordat je trouwt. Dat druk ik jonge meiden op het hart.

Wat is jouw wens voor de toekomst?

De ideale situatie is dat mensenrechten in de hele wereld in woorden en daden worden nageleefd en gehandhaafd. En dat dit vanzelfsprekend is, zodat wij niet meer nodig zijn. Ja, er valt nog een hele wereld te winnen. ■

'Ik moest huilen toen ik de uitspraak van de rechter hoorde. Het was een bevrijding'